

ΘΛΙΒΕΡΕΣ ΕΘΝΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΤΗΣ ΚΟΥΤΡΑΣ

Ο πολεμικός όργανός του 1886. Ο Αχμέτ Αγιούλ Πασσάς στην Έλασσόνα. Ο Έλληνας στρατός στη Θεσσαλία. Η συμπλοκή των συνόρων. Η μάχη της Κούτρας. Ο ηρωικός θάνατος του Δημητρώα. Ο Λοχίας Γιαταγάνας. Ο ταγματάρχης Λώρης και ο θάνατός του. Η μοιρολεψήρες του Ζάρκου. Κατάδικη αξιωματικών εις θάνατον. Ο επίλογος της τραγικής περιπέτειας κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Στο λεξιλόγιό της Έλληνικής Ιστορίας η λέξις Κούτρα είχε γραμμένη με πόρτα γραμμάτια και σελαγιές με όλη την πυρή της δόξα. Υψόζον άνοιξη γέφυ, ποι στο άνοιμά της άναστίζοιτον και στενάζον.

Κατά την άνοιξη του 1886 το έθνικό πνεύμα στην Ελλάδα ήταν έξυθεθημένο. Οι Έλληνες της έποχής έκείνης, θρημιμένοι με τ' όνειρο της Μεγάλης Ίδεας, ζητούσαν με χίλιους τρόπους τον πόλεμο, με τη ζήτηση γραμμένη άνατάπαστα προς τα Σύνορα. Και τα σύνορα μας τότε μόλις έφταναν λίγο πιο πέρα από τα Τριζακάλια.

Η Τουρκία δεν έβλεπε άδιάφορη την Έλληνική αυτή ζήτηση και κατά τον Άρβαιο συνεζέντρωσε, λίγο πιο μέσα από τα σύνορα, στρατό 115.000 άνδρων, με άρχιστράτηγγο τον Αχμέτ Αγιούλ Πασσά. Ο Αχμέτ ήταν ένας από τους άριστους στρατιωτικούς της Τουρκίας και είχε διακριθεί στο Ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1877. Ο Αγιούλ Πασσάς λοιπόν έαναζητήθη ότι μορούσε να κατέβη στις Άβυσσ ένοχλότατα, κατατροπονίζοντας τον Έλληνικό στρατό επί 15 ημέρες. Το Τουρκικό Άρχηγείο βροζάονταν στην Έλασσόνα, και στο Επείρειο του έπληθραν πολλοί Γερμανοί άξιωματικοί. Άπέναντι των Τούρκων ήταν παρατεταγμένος ο Έλληνικός στρατός, 85.000 άνδρες, με άρχιστράτηγγο το Β. Σαυωντζιάνη.

Στις 8 Μαΐου 1886 άρχισε η πρώτη συμπλοκή στο σταθμό Καραβίδας, ή όποια γρηγορά έλαβε διαστάσεις. Από το πρωί, 5.000 Τούρκοι έπετέθησαν για να καταλάβουν τις θέσεις «Από Λέντρας» και «Ραφανόστρατα», άλλ' εφύησαν άντιμετωπιο το το Ερζονικό Τάγμα διοικούμενο από τον Κοσιά Δομητιώτη. Ο γενναίος ταγματάρχης διατάζει ν' άνοιξουν τη Σημιαία, τους σαλιγκιτάς να σαλιγνουν την έφοδο, και οι 1.800 έφύηνοι άνοιγν σαν άφρη, με τη λόζη. Ο ένθουσιασμός τους εινε άπεριγραπτός. Ο Δομητιώτης λαβόνεται στο πόδι, άλλ' οι άνδρες του προχωρούν μεθυσμένοι από τη μαρτύρη, σαρώνουν τους έχθρούς και προχωρούν πέντε χιλιόμετρα μέσα στο Τουρκικό έδαφος...

Τις ακόλουθες τρεις ημέρες ή συμπλοκή γενικεύοντα σε όλη τη γραμμή των Συνόρων. Στο Ρεβένι ο συνταγματάρχης Χατημωάνων τρέπει σε φρη τους έπιτεθέντας Τούρκους. Στη Ροράνη ο συνταγματάρχης Χατημωάνης και στην Ανάληη ο Λούκας καταδίδουν τα Τουρκικά τάγματα. Στο Γκρίζαβαλι και στη Μελιόνα τα τάγματα του γενναίου Μανιάτη Λεωνίδα Πετροπουλίση καταστρέφουν τις Οθωμανικές φάλαγγες. Έκει τρέπει και άριετούς Γερμανούς άξιωματικούς το Έλληνικό βόλι. Στο Λρεζάνη πέφτει ο ύτολοχαγός Δημητράκοπουλος. Στον Προφρήτη Ήλια ή προβολοχαρτα του Γενναίωρη (πιο ήρωας λοχαγός τότε) κάνει θάνατα. Έκει όμως πέφτον δυό από τα θωρότεστα άνθη του Έλληνικού στρατού: ο άνθροπολοχαγός Δημ. Δημητρώας και ο έπιπός λοχίας των Εφύωνων Ηρακλής Γιαταγάνας. Για τον πρώτον ο Ιστορικός κ. Το. Εδωγγελίδης γράφει :

«Εγεννήθη στο Φτέρι της Φθιώτιδος. Νεώτατος, μαθητής του έν Λαμία Γυμνασίου, έλαβε, μετά του πατρός του, μέρος εις την Έπατάσασιν της Θεσσαλίας, κατά το 1878... Την 11 Μαΐου 1886 εφύασκετο επί του λόφου του Προφρήτη Ήλια, έδειξε δε άνδρείαν και θάρρος άκατάστρατον. Ομυήσας έφρησης, έντός του χαρκόματος, κατά τους εις φρηγήν τραπέντων έχθρων, έπεσε νεκρός, βληθείς υπό σφαιρας εις το στήθος, επί της κλιτύς του λόφου, έσκεπασμένης υπό έχθρικών πτωμάτων».

Και τον ηρωικό λοχία Γιαταγάνη, που ήταν παιδί του λαού, τον έθρηνησε με παραχρήτα μοιρολόγια ή λαϊκή Μούσα, και σε όλη την Ελλάδα έγιναν νημυσνά του.

Στο Μπουγάκι κατέλαβε τις έχθρικές θέσεις ο ταγματάρχης τότε του προβολοικού Κοινού, Σμιλέωνσης, ο ήρωας του Έλληνοτουρκικού πολέμου του 1897, και στο Γκρίζαβαλι το τάγμα του Δημ. Σταϊκού, με μία ζευμαρρόδη προέλαση έπροξένησε άληθινή πανωλεθρία στους έχθρούς.

Και τώρα άς έβουθε στη δραματική υπόθεση της Κούτρας.

Η θέση αυτή βροζάεται στην ψηλότερη κορυφή του όρεισθίου του Ζάρκου και δεσπόζει της κοιλάδος του Ρεβενίου, του στενού του Καλαμακού και της κοιλάδος του Ζάρκου. Το Άρχηγείο μας διεπράζε το μεγάλο λάθος να μή δώσει σημασία στη θέση αυτή, ή όποια έν τοίτοις ήταν στρατηγικωτάτη... Είκοσι μόνον έφύηνοι είχαν άναίθετη την φύλαξη του στενού της Κούτρας, στα όρεινά βέξια ηφουατα, έίκοσι, άλλ' άπάλιζαρά.

Στις 10 Μαΐου, κατά το δειλινό, οι Τούρκοι φρηφοί έπιφροβόλησαν έναντιον τους, και σε λίγο τους έπετέθησαν. Οι έίκοσι άντιπέστοξαν με γενναίωτα, ζητούντες με πείσμα την θέση τους. Στο γενναίο γρηό Ζάρκο βροζάοντα το τάγμα του Κοινωταίνων Λώρη με 400 έφύηζοντες. Ο Λώρης, μόλις άναυσε τους προβολοισμούς, έπληρε το τίγνα τον και, τρέχοντας, ανέβηκε στο βρομα της Κούτρας. Άπέσως ή κατάσταση άλλαξε. Στην αρχή οι Τούρκοι άπεφροβόλησαν και στις 10 τη νύχτα ο έχθρός, με τις σάλπιγγες του, έβάζει και άλλα τίγνατά του σε βροβήδα...

Τώρα πια οι Τούρκοι ήσαν πέντε φορές περισσότεροι. Η όδίδες τους έπεφταν βροζήδον έναντιον των Έλλήνων. Άληθινή γρηνοταμία! Το αίμα τρέζει ποτάμ... Έξασνα, στις 2 π. μ., ο ταγματάρχης Λώρης, μαχόμενος στην πρώτη γραμμή, λαβόνεται βαρεία, ή έντοις αιδώφροτος, αφίγγοντας όμως το παθί στο γρηό... Μερικοί έφύηνοι φτιάνουν ένα πρόγρηο φρηοίνο από κλάδον δένδρων, βάζον επάνου τον έτοιμοθάνατο διοικητή τους και τον μεταφέρουν στο Ζάρκο. Ένωστοια ότι τον τραυματισμό του Λώρη δεν έινε άντιληφθή όλοζήρη ή Έλληνική παρατάξι της Κούτρας, άλλ' άπό τον κοινωτάτερο σ' αυτόν και ο άξιωματικός...

«Έν τη διοικήσει του Τάγματος — γράφει ο έφρητος Ιστορικός — διεδέξατο αυτόν ο λοχαγός Πηρωίω, του έτέφρου λοχαγού Λαίνα άποποηθέντος την εφύηνη. Ο Πηρωίω κατ' άρχάς έφάνη καλώς πολιτεμένος, διότι άπέφρησεν έπιμελός από των στρατιωτών τον τραυματισμόν του Λώρη. Έπειτα όμως, φρηθήεις μήπως την ηφουάν, άποαπολιτείνον τον όλιγαριθμιο αυτόν, ήβηλαν καταστραφή, έχον συμβέσθον τον Λάιαν, ήχησε διαπραγματευόμενος άναγκωήν. Οι ήμέτεροι άξιωματικοί φιλοφρόνος έκλήθησαν εις τας Τουρκικές σηνάς ίνα τίσει καρδί, έπερ και έπροσαν έξεπαθνήεις. Έκει δ' αφρης έκηρύχησαν αιχμύλατοι, ως και οι 310 άνδρες, περικλωθέντες αφρης, ως έν της κακοπιστίας του έχθρου, όστις μη άρεσθείς εις τούτο, της γενικής άναγκωής γενομένης, αυτός μεν έλαβε τους 100 Τούρκους αιχμύλωτους, ούς συνέλαβον ή ήμέτεροι κατά τας διαφόρους μάχας, δεν παρέδωκεν όμως τους 310 αιχμύλωτους της Κούτρας, τους όποιους πομπωδώς μετά συνοδείας μεγάλης άπέστειλεν εις Θεσσαλονίκη, περιάγοντες διά μέσον των Έλληνικών της Μακεδονίας πληθύνων προς έφροβήει και προς έξεντελισμόν υπό των Έβραίων, ως συνέβη και κατά τον άνηχη Έλληνοτουρκικόν πόλεμο του 1897».

Κωνσταντίνος Λώρης (Σκίτσο του Θέμου Άντιου)

Ο θάνατος του Λώρη και τα έπακολοθήσαντα λυπηρά γεγονότα έσυγγένησαν βαρεία την έθνική ψυχή. Το «Λοτ» της 1ης Ιονίου 1886, κάτω από την εικόνα του ηρωικού ταγματάρχου των εφύωνων, έγραφε :

«Η πολιτισμός των ήμερων τούτων φήμη έν όνομα κυρίως έξέφωσε και έμεγάλυνεν όπλερ παντα τα άλλα, έν όνομα έστεφάνωσε μετά στοργής, καταστήσασα αυτό έμβλημα ηρωικής άνδρείας και μεγαλοφροσύνης, το του ταγματάρχου Λώρη!».

Ο Κωνσταντίνος Λώρης ήταν Θεσσαλός, από το Προφρή, ήλικίας 48 έτων περσίτου. Είχε άγο-

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Η ΚΑΚΗ ΠΕΘΕΡΑ

Μιά φορά ένας βοσκός παντρεύτηκε και πήρε μία πολύ καλόκαρδη γυναίκα. Η μάνα του όμως δεν τη χώνευε και της είχε μπη στο ρουθούνι.

Ο κακομοίρης ο βοσκός έλειπε από το πρωί ως το βράδυ, κι από το βράδυ ως το πρωί, φτιάγοντας τα ζώα του. Κι' η μάνα τον εθίμασε ευκαίρια και βασάνιζε τη νύφη της. Έτσι, η καμμένη η γυναίκα, όσο πήγαινε κι' έβρισκε, ύπνου έγινε πετόι και κόκκαλο.

Σάν γρότζε, καμιά φορά, ο βοσκός στο σπίτι του, κι' έβλεπε έτσι τη γυναίκα του, τη ρωτούσε :

—Τι έχεις, γυναίκα, και μοραίνεσαι ;

Μά αυτή η κακομοίρα, θέλει από φόβο, θέλει από σεβασμό, δέν τούλεγε τίποτα.

Η γοργά, κοντά στ' άλλα, άφινε τη νύφη της και νηστική, και την έστειλε να βόσκει τη γίδα στα γρασίδια και να κοιβάλη ξύλα. Για να μιν κοιμάται μάλιστα τη νύχτα και ησυχάζη, της έδινε να καθαρική ένα πινακι κοινά κι' ένα καλάθι μαλλιά να τ'άξην. Ύστερα η γοργά έπερτε και κοιμόταν ένορσις-ένορσις, και πάχαινε σάν γουρουνά, ενώ η νύφη της, από την άναγκασιά και την άγροπία, είχε γίνει σάν σκελετός !..

Στο τέλος ο βοσκός ύποπιάστηκε πός κάτι συμβαίνει. Πήγε λοιπόν κορυά μία νύχτα σπίτι του και ζιτταξε απέξω από το παράθυρο, να ιδη τι γίνεται.

Είδε τότε πός, ενώ η μάνα του έτρωγε, η γυναίκα του έμινε νηστική κι' άπτη. Για να μη νυστήρη μάλιστα η γυναίκα του όταν έκανε νυχτέρι, συνήθιζε να λέη ένα τραγουδι :

—'Ησθες ύπνο, Καλώς ήσθες.

Πάρε το σκαμνί και κάτσε, Πάρε κοινιά καθαρίσε, Να ξάνω τ'α μαλλιά μου, Να κλώσω να ξεκλώσω, Να κοιμηθούμ' άνταμα !..

Σάν τ' άκουσε αυτά ο βοσκός, μπαίνει θυμωμένος μέσα στο σπίτι και φωνάζει της γυναίκας τον :

— Ποιος ήτανε αυτός, βρέ σούλα, που τον καλούσεσ να κάτση και να σέ περιμένη ύπνου να τελειώση τις δουλειές σου ; Γιατί δέν κοιμάσαι στην ώρα σου ;

Έπεινη η φτοχιά τάχασε.

—Κανένας δέν ήταν, άπογορεύεται.

— Πώς ζανένας, που σ' άκουσα την ώρα που φάλαγα απ' έξω ; Του έδινε και σκαμνί για να καθήρη, μάλιστα.

Τη γυναίκα τότε την πάσανε τα δάκρυα και τ'α ελεε όλα του άντρος της.

Τότε αυτός τη συμβούλεψε να τού έξη την άλλη βραδύά ένα άσκι φρονιμομένο έτοιμο για να κοπάνη που κοπανούν τα ρούχα όταν τ'α λένουν.

Ύστερα έφυγε και πήγε πάλι στα πρόβατά του.

Την άλλη βραδύά γυρίσε πολύ νορσις σπίτι του, χωρίς να τόν δη κανένας, μαίρισε το μούτρα του με κανινιά, ντύθηκε με δέματα κι' έγινε σάν Καλλιάνταρος. Πηδάει έπειτα μέσα στο σπίτι ξαφνικά, άρπάζει το φρονιμομένο άσκι και την κοπάνη κι' αρχίζει να χτυπάη τη γυναίκα του με το άσκι και τη γοργά με την κοπάνη.

Σε κάθε χτύπο πούδινε της γοργάς, της έλεγε :

Σωστή κάνε μας την πηττα Και σωστά να τη μοιράσης, Μαζν πότε στο κρεβάτι Και μαζν να σηκοθήτε !..

Άφου λοιπόν κοπάνισε για καλά τη μάνα του, πήδησε από το παράθυρο κι' έφυγε.

Η γυναίκες έχαιναν μαύρα δάκρυα. Η νύφη έκλαιε στα νύμματα, μα η γοργά στ' άλληθια, γιατί η κοπάνη την ελεε μελανιάσε.

Μά από τότε η γοργά μάνα του βοσκού φρονιμερε και δέν τρανανόσε πειά τη νύφη της.

Την άλλη βραδύά μάλιστα, όταν θέλησε να καθήση πάλι η νύφη στη δουλειά, η πεθερά της δέν την άφρισε.

— Άιντε, κορά νύφη μου, να πέσιμε να κοιμηθούμε, της ελεε και συνέχισε τραγουδιστά :

για να μην μπη πάλι ο άγριος ο πάρωρος κι' ο τριπαρωρος και δειρει έμένα με τ' άσκι, και σέ με την κοπάνη !..

Έτσι η γοργά και την πηττα δίκαια τη μοίρισε πειά και τη νύφη της δέν την ένησυχόσε. Και έχαινε καλά, ήσυχια κι' άναπημένα, κι' από τότε έμινε κι' η παροιμία :

Σωστή κάνε μας την πηττα Και σωστά να την μοιράσης !..

νοστή γενναία στην Κρήτη, κυρίως όμως είχε διατρέψει στη Θεσσαλία, κατά την Έπανάστασι του 1878. Τα πατριωτικά του αισθήματα φάνονται από το άκόλομπο ανέκδοτο. Όταν έπήγαινε, κατά το 1866, στην Κρήτη να πολεμήση έθελοντής, έπέρασε και από τη Σύβο. Τήν ήμερα έκεινη η Έπιτροπή έμάζερε συνειρηφορές για τους άγωνιζόμενους Κρητικούς. Ο Λώρης δέν είχε χροιάτα. Είχε όμως ένα χρυσό ρολόι, ένθιμο οικογενειακό. Και όμως το έβαλε στο δίσκο της Έπιτροπής, συνδυείδοντας την ηγεγαιάκη χειρονομία του με λίγα λόγια που έσυγκίνησαν τους... Από την Κρήτη έγύρσε λαβομένος, αλλά γίνικε γοργόρα καλά για να έναλλάξη την ύπηρεσία του στο στρατό.

Στο «Χρόνο των Άθηνών» διαβάσαμε μία συγγαντική άνταποκρίσι από το χωριό Ζάγκο, σχετική με το θάνατο του Κινωτο. Λώρη :

Κατά τα Ξημερώματα, μόλις γίνικε γνωστός ο θάνατός του στο χωριό, η γυναίκες έτρεχαν από παντού σάν κοπάδι μέλισσες, στο σπίτι όπου ήταν ο νεκρός ταγματάρχης. Καθεμιά έφερε ένα πιουκέτο λουλούδια και κεριά και τ'α έβαζαν στα πόδια του νεκρού. Έπειτα έκάθησαν γύρω του κατάχαμα και άρχισαν άποσχεδιά μοιρολόγια, έξιστορώντας τη μάχη της Κούρας και το θάνατο του... Ξεδιάστημα μιάς ώρας το λείγων σκεπάζτηκε από το λαμό ως τα πόδια με ρόδα, κρινά και δεντρολίβανη, κομμένα από τους φρονιμομένους άνθηπνοτες του Θεσσαλικού χωριού... Οι τοίχοι της νεκροκής κάμαρας σκεπάζτηκαν από πολυάριθμα κεριάτα, τ'α όποια — σήφωνα με το ντύπο έθιμο — η γυναίκες κολλούσαν γύρω-γύρω. Άλλες έκαμαν λιβάνα σέ κεραμίδια, και οι καπνοί του λιβανιού, μαζν με τις άπειρες φλογίτσες των κεριών, έκαναν ένα θέαμα ύποβλητικό και μεγαλοπρεπές.

Και ο Ζαρκιώτης άνταποκριτής προσθέτει :

«Ο Λώρης ήγαπατο υπό των γυναικών του χωριού, μετά των όποιων επί πολλών χρόνων συνήξασεν, ως ίδιον τέκνον, ως αδελφός, ως πατήρ, ως τι ύπεράνθρωπον έν. Αί ειλκρινείες γοργά κραυγά και οι κρονοί των άλλων δακρυών, μεθ' όν έκλαιον αυτόν, συνεκίνουν και την ψυχρότεραν καρδίαν».

Οι 310 άνδρες που αίμαλαύστησαν από τους Τούρκους και διαποιμπύτηκαν, άνησαν στο 5ο Εξοικονικό Τάγμα. Το πάθια αυτό έλάτρησε κατάχαρδα τον Έλληνικό λαό, και η Κυβέρνησις, για να Ικανοποιήση το δημόσιο αίσθημα, έδημοσίερε διάταγμα διάλύσεως του Τάγματος αυτού. Έν τούτοις κατά τον Ιούνιο του 1898 το 5ο Εξοικονικό Τάγμα άνεστασθή με έδρα το Άργύριον... Οί αίτιοι της συμφορές της Κοίρας σνελήφθησαν άργότερα και έδικασθησαν ένόπιον του Α' διακοπής Στρατοδικείου, καταδικασθέντες εις θάνατον. Οί άλλοι δέ άξιωματικοί και έπαξιωματικοί εις πολυτή φυλάκισιν. Ένω όμως έπεριμένα τον τουφεκισμό των καταδικωών, το Άναθεωρητικό Δικαστήριο άπέφρισε την άπόφασι του Στρατοδικείου και τους άβώωσε !

Ο ΙΣΤΟΡΙΟΛΟΦΗΣ

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ

Στην Κύθνο, για τις διάφορες εποχές του έτους, τις γιορτές, τους μήνες κλπ., άρχαρον η έξής παροιμίες, τις όποίες χρησιμοποιούν και συμβουλεύονται συχνά οι γεωργοί.

- Του Γενάρη το γεργάρι παρά ώρα νάνα μέρα.
— Χήνα - κόττα το Γενάρη, πετινό τον Άλονάφη.
— Ο Φλεβάρης κι' άν φλεβήση, καλοκαίρι θά μοιρήση, εϊδειχί και γαιδουρίση μηδέ πάγο δέν θ' άφριση.
— Ο Μάρτης το πρωί το φώρισε και το βράδυ το βρώμησε.
— Άγιά Μαρίνα δός μου σόκα, κι' Άη - Λιά άπλωσε και πάρε.

- Του Σταιροφού σταύρωσε κι' άρ-μένιζε.
— Από Μαρτίου και Τρυγητή έσια τ'α μερονήχια.
— Από Αύγουστο χειμώνα κι' από Μάρτη καλοκαίρι.
— Σαραντάμερο — σαραντάγνομο.
— Τυρινή και των Βαγιού μπαίνει ο καταραμένος στο γυαλό.

